

Rauha ja Riehu Savipellon ääressä

Tiina Nolte, eaniita@gmail.com, Tornion Kansalaisopiston keramiikkakurssi 7 – 12 vuotiaille.

Johdanto

Keramiikka on mielenkiintoinen harrastus sekä aikuisille että lapsille. Omalla kohdallani harrastus on innostanut minua jopa uuteen ammattiin kouluttautumiseen.

Opiskelin keramiikkaalan artesaaniksi, ja osa nykyistä työtäni on aikuisten keramiikkakurssien vetäminen kansalaisopistolla. 2021 sain kuitenkin mahdollisuuden opettaa sijaisena myös lapsia kahtena iltapäivänä viikossa.

En ole aiemmin opettanut lapsia ja minulla ei ole pedagogista koulutusta. Olin yhden kerran katsomassa, miten kurssien vakituinen opettaja piti tunnit ja sain vihjeeksi, miettiä ennen jokaista tuntia tehtävänannon ja huolehtia tunnin lopussa siitä, että kaikki siivoavat oman paikkansa ja työvälineensä.

Keramiikkaa tehdään oman pöydän ääressä istuen. Huomasin nopeasti, että koulupäivän jälkeen osa lapsista ei kuitenkaan jaksanut istua ja keskittyä muovailuun. Mietin, miten saisin tehtävästä mielekkään kaikille. Aluksi kaikki aloittivat tehtävän, joko minun ehdottaman tai itse keksimän. Ajattelin, jos lapsilla on mahdollisuus tehdä myös oma-aiheista esinettä, he innostuvat riittävästi, jotta pystyisivät keskittymään kurssin ajaksi. Tuntui kuitenkin, että jotkut lapset tekivät savityön nopeasti ”alta pois”, ehkä samalla ajatuksella kuin pakollista koulutehtävää. Syntyi esineitä, jotka lapset eivät seuraavalla kerralla enää halunneet. Välillä muiden ideat tuntuivat paljon paremmilta. Lapsi saattoi luovuttaa oman työn tekemisen sanomalla, ettei jaksakaan enää, kaikki muut osaavat niin hyvin ja itsellä ei onnistu.

7-12 vuotiaat voivat harrastajina olla jo melko itsekriittisiä: verrataan omia tuloksia tai töitä muiden töihin ja saatetaan olla tyytymättömiä omiin saavutuksiin. Aika nopeasti, joskus jo varttitunnin päästä osa oppilaista oli valmiita ja he kaipasivat taukoa ja mahdollisuutta liikkua.

Inkeri Ruokonen (2024) kertoo luennossaan harrastajan elämänkaaresta. Siinä korostuu mm. tärkeys antaa tilaa myös kokeilulle ja liikunnalliselle toiminnalle ja vapaalle tekemiselle ilman suoritusavoitteita. Mietin, voisiko myös keramiikkakurssi antaa tilan liikunnalliselle toiminnalle? Pitääkö tunnin lopussa aina syntyä joku pysyvä, poltettava teos vai voisiko saveen kanssa päämäärättömästi vain hassutella? Voisinko liikunnan ja leikillisyyden kautta auttaa lapsia koeta onnistumisen tunnetta ja tueta motivaatiota tekemiseen?

Kuva 1. Lasten savityöt
(Tiina Nolte 2021)

Huuda ja heitä!

Kehittämiseideani syntyi pedagogisesta kokeilustani, jonka toteutin yhdellä lastenkurssillani ja joka päättyi täydelliseen kaaokseen. Opetin kahta lapsiryhmää ja toinen niistä koostui kahdestatoista, enimmäkseen 7-10 vuotiaista lapsista. Lapset olivat vilkkaita ja suuri osa heistä ei jaksanut koulupäivän jälkeen istua pöydän ääressä savea muovailemassa. Jotkut halusivat piirtää taululle, jotkut ajaa pyörällä varustetulla tuolilla pitkin luokkaa ja toiset halusivat kuunnella kovaäänisesti musiikkia. Osa lapsista taas oli edelleen uppoutunut savityöhön ja kaipasi rauhaa omalle tekemiselle. Erittäin huomiota herättävä tässä ryhmässä oli jatkuva tarve heittää savea kaveria kohti, mikä ei tuntunut häiritsevän toista, vaan sai yhä useamman innostumaan heittämään takaisin.

Koin tilanteen rauhoittamisen siinä vaiheessa melko vaikeaksi ja pohdin, miten voisin antaa mahdollisuuden riehuminen tarpeelle? Olin jostain lukenut savipeltotyöskentelystä ja päätin ilman lisäselvittelyä ottaa sen rohkeasti käyttöön. Kysyin lapsilta, kiinnostaisiko heitä sotkea ja heittää savea mielin määrin suojatulla alueella. He innostuivat, ja lupasin valmistella tapahtumaa seuraavalle kurssipäivälle. Muistuttelin heitä vaihtovaatteista, jos päällä olevat kastuisivat.

Tapahtumaa varten vuorasin luokkahuoneen seinähyllyn ja pöydän isolla muovilla ja kaadoin pehmeää savea pöydälle. Lapset alkoivat innolla heittää savea muoviseinää kohti ja jo muutaman minuutin päästä savi valui pöydältä lattialle. Muovi tippui seinästä, enkä saanut sitä enää ripustettu tukevasti. Spontaanisti lapset päättivät heittää savea suljetun

kaapin oveen, ja pian koko huone oli sotkeutunut. Aika nopeasti monen vaatteet olivat kastuneet. Kävi ilmi, että vain kahdella oli vaihtovaatteet mukanaan. Loppusiivouksessa kaikki olivat kyllä mukana, mutta sotkua oli ennakoitua suurempi. Lapset uupuivat ja he vetäytyivät pikkuhiljalleen toisen luokkahuoneen patterin ääreen lepäämään ja lämmittelemään puhelin kädessä. Itse jäin siivoamaan lopputunniksi.

Kysyin lapsilta seuraavalla kerralla, mitä he tykkäsivät tapahtumasta. Palaute oli aika yksimielinen: ensimmäiset 20 minuuttia oli kivaa, sitten vaatteet kastuivat ja se tuntui pahalta ja siivoaminen oli aivan kamalaa. Koin, että epäonnistuin. Lammassaari (2024) kuvaa harrastuksen ohjaajaa mm. uutta luovana ja osaavana pedagogina ja nämä ovat myös itselleni tärkeitä. Savipeltotapahtuma oli luova ajatus, mutta olisin tarvinnut pedagogista osaamista ohjata se hallitusti, jotta kaikki olisivat tyytyväisiä tapahtumaan. Jatkossa lapset saivat tarvittaessa liikkua leikkimällä piilosta, kuuntelemalla musiikkia ja tanssimalla ja piirtämällä taululle. Idea savella leikkimisestä, sen muovailusta ilman suorituspainetta tuntui kuitenkin hyvältä. Haluaisin kokeilla savipellon heittämis- ja riehumistapahtumaa hallitulla tavalla välttääkseni koko huoneen sotkemista ja järkyttävää loppusiivousta.

Savipelto – se alkuperäinen

Savipellon ääressä työskentely on itävaltalaisen Heinz Deuserin 1970-luvulla kehittämä, nimi- ja tuotesuojattu, terapeuttinen ja pedagoginen menetelmä, joka sopii aikuisille ja lapsille. Kouluissa sitä on kokeiltu opettajan ehdottamana lapsille, joilla on ollut haasteita osallistua ja seurata koulutuntia. Yksi terapiakokonaisuus koostuu noin kymmenestä tunnin pituisista kerroista. Siihen koulutetaan maksullisissa kursseissa saksalaisessa Institut für haptische Gestaltbildung. Matalassa, pöydällä olevassa, noin 40 x 50 cm kokoisessa laatikossa, on pehmeää savea. Lisäksi on käytössä pieni kulhollinen vettä. Levyn ääressä työskentelee kerrallaan yksi ihminen. Toinen – koulutettu savipeltotarkastaja – seuraa vierestä puuttumatta asiaan. (Deuser ja Biebrach 2013)

Menetelmä pohjautuu C.G. Jungin työhön ja kuuluu syväpsykologian menetelmiin. Kädet ovat haptisen aistin välikappaleena kontaktissa maailmaan – tässä tapauksessa saveen, mikä muovautuu käsien alla ja samalla vaikuttaa myös tekijään. Käden kehityksessä nähdään koko ihmisen kehitystä ja savipellon tarkastaja tekee johtopäätöksiä käsien liikkumisesta savipellolla ihmisen sosiaalisiin taitoihin ja tarpeisiin. Väliin jääneitä

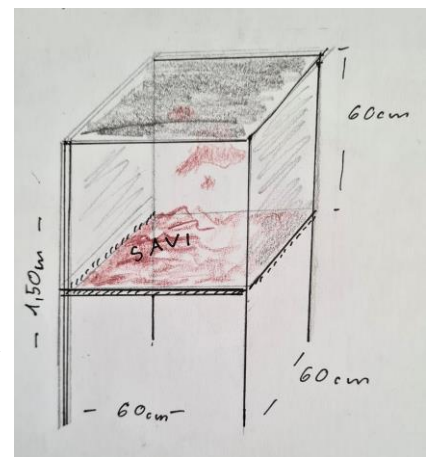
kehitysvaiheita voidaan savipellon ääressä työstää loppuun saakka. (Deuser ja Biebrach 2013)

Kontrolloitu kaaos

Poimin savipeltotyöskentelystä idean käyttää savea tunteiden spontaaniin ilmaisuun, energian purkamiseen ja rentouttavaan käsillä tekemiseen ilman valmiin lopputuloksen saamisen painetta. Haluaisin mahdollistaa siinä leikillisyyden ja tilan, missä voi upottaa kädet saveen ja muokata oman jäljen maahan.

Ideana on rakentaa ”Lietelaatikko”. Käytöstä poistettu lasituskaappi toimii alustana. Kaappi on alun perin suunniteltu lasitteen ruiskuttamiseen esineille, joten se on vesitiivis ja erittäin tukeva. Noin 70 cm korkuinen ja 60 x 60 cm kokoinen katollinen metallipöytä on sivuilta suojattu vahvalla plexilasilla ja takaseinä ja katto ovat metallia. Lietelaatikkoa varten suojataan pöydän pinta muovilla, jonka päälle levitetään pehmeää savea. Alue on hyvin rajoitettu ja seinät ovat riittävän tukevia kestääksään savella heittämistä. Savi pysyy turvallisesti laatikossa ja sen ääressä voi toimia kaksi lasta kerrallaan.

Lietelaatikossa tunneilla tapahtuva savityö saa näin aidon kehollisen aspektin: kaivetaan ja työnnetään, kasataan ja heitetään. Samalla lapsi voi myös kokeilla ja kumota – rakentaa jotain ja hetken päästä taas lyödä kaiken lyttyyn. Enää ei tarvitse yrittää istua paikalla, vaikka haluaisikin mieluummin liikkua, vaan nyt voi liikkua saven ääressä. Omalla tahdilla tapahtuva tavoitteeton muovailu tuo keramiikkatunneille toiminnallisen ulottuvuuden. Onnistumista voi koeta nyt lietetyössä, missä ei ole tavoitteena tehdä valmista, poltettavaa teosta. Ollaan spontaanissa vuorovaikutuksessa materiaalin ja sen toisen osallistujan kanssa. Vapaassa toiminnassa on tilaa luovuudelle ja toivon sen vahvistavan lapsessa positiivista uskoa omiin vahvuuksiin ja kykyihin.

Kuva 2. Lietelaatikko, luonnos
(Tiina Nolte 2024)

Lietelaatikon variaatiot

En ole vielä päässyt kokeilemaan lietelaatikkoa. Kuitenkin minulle tulee mieleen muutamia ajatuksia. Jotta laatikon ääressä tekeminen olisi mielekäästä ja rakentavaa, voisinkokeilla seuraavia asioita:

- Lietelaatikko palkkiona, jos on saanut valmiiksi keskittymistä vaativan työn.
- Tai sinne lähdetään, jos on tauon tarvetta.
- Jos tunnin alussa jo on tunne, että istuminen ja muovailun aloittaminen on haastava, voisi ensin lähteä lietelaatikon ääreen rentouttamaan tai purkamaan energiansa.
- Autan lapsia fokuoimaan energiansa luovaan tekemiseen. Voin ehdottaa mielikuvitustehtävän, esim. ajatella talvista maisemaa, eläintarhaa tai jotain muuta, joista saattaa käsiä liikutellessa savessa syntyä joku ajatus ja ehkä alku tekemiselle.
- Toinen keskittymistä edistävä elementti voisi olla musiikin soittaminen joko hiljaisesti lietelaatikon ääressä tai samalla koko luokalle.

Ennen aloittamista varmasti kannattaisi sopia lasten kanssa ajan, jonka kukin voi viettää laatikon ääressä, esim. 15 minuuttia. Aika riippuu halukkaiden määrästä. Käytännöt todennäköisesti muokkautuvat kokeilun aikana. Tärkeä on antaa lapsille tilaa päättää itse tekemisestään lietelaatikon ääressä. Näen tässä mahdollisuuden lasten osallistumiseen toimintaan ja olla mukana sen kehittäjänä, mikä Satu Lehto mainitsi luennessa yhtenä tyytyväisyyden tekijänä lasten harrastustoiminnassa. (Lehto 2024) Tarkkailemalla lasten reagoimista lietelaatikkotyössä ja kuuntelemalla heidän ajatuksia ja ideoita lietelaatikosta voi kehittyä onnistunut työkalu luovalle toiminnalle.

Lähteet

Ruokonen, I. (2024). *Ohjaajan pedagoginen toiminta oppivoivan ja hyvinvoivan lapsen ja nuoren harrastusta tukemassa*. Luento kurssilla Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 18.9.2024. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Biebrach, M. (2013). *Die Arbeit am Tonfeld – Der Film*. Verein für Gestaltbildung e.V. Hamburg. <https://www.youtube.com/watch?v=-ZpaStd57Eg>

Institut für haptische Gestaltbildung. Homepage. <https://www.tonfeld.de/arbeit-am-tonfeld>

Lamassaari, H. (2024). *Tunteet ja motivaatio nuoren harrastajan elämässä*. Luento kurssilla Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 26.9.2024. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Lehto, S. (2024). *Osallisuuden tukeminen harrastusympäristössä*. Luento kurssilla Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 18.9.2024. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Pedagogisen kehittämistehtäväni saa tekijänimelläni jakaa avoimesti aoe.fi-sivustolla ja artikkelin kirjoittajana olen huolehtinut ja vastaan artikkeliin liittyvien kuvien julkaisuluvasta.